

Funerair erfgoed in Nederland

Wat kunnen we er mee?

Bureau Funeralia

René ten Dam

Wat is funerair erfgoed?

Funeraire ontwikkelingen Nederland in vogelvlucht

Funerair erfgoed

- Wat doen we er mee?
- Wat zijn mogelijkheden?

Funerair erfgoed

- Kerkhoven en begraafplaatsen
- Grafmonumenten (in kerken)
- Objecten als toegangshekken, lijkenhuisjes en grafkapellen, maar ook de aanleg.
- Gedenktekens
 - Cenotafen
 - Moordkruisen
 - Specifieke oorlogsmonumenten
 - ...

In hoofdlijnen

Vanaf de kerstening begraven in kerken

- Eenvoudige grafkelders voor zowel arm als rijk
 - Arm: genummerde graven. Rijk: met inscripties
- Tot in de negentiende eeuw

Later op een deel van het hof rondom de kerk

- Oudste grafmonumenten uit de zestiende eeuw
 - Arm: zonder grafteken of wellicht hout. Rijk: met stenen grafkruisen
 - Verschillen tussen het noorden en zuiden van Nederland

Verschillen

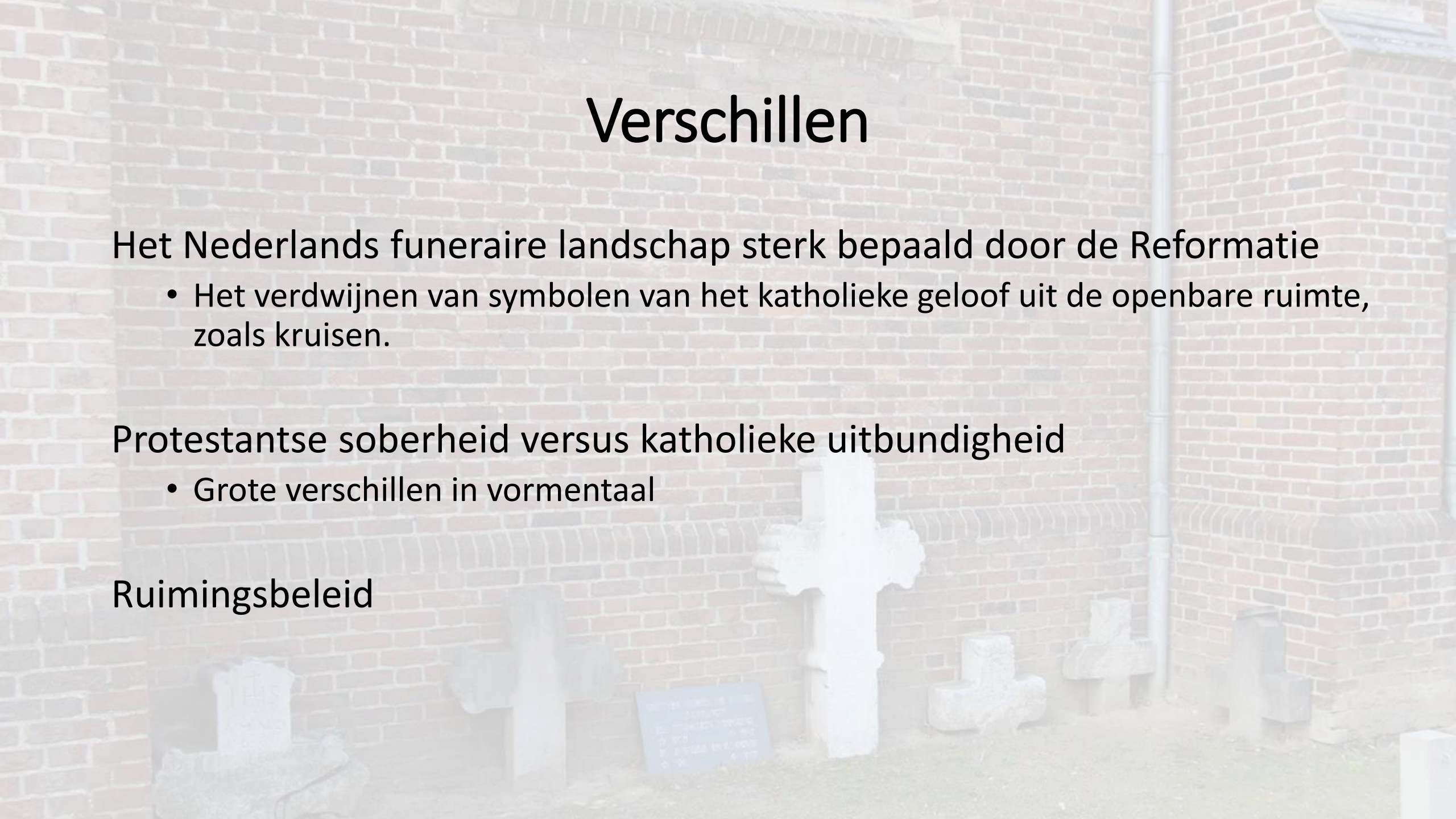
Het Nederlands funeraire landschap sterk bepaald door de Reformatie

- Het verdwijnen van symbolen van het katholieke geloof uit de openbare ruimte, zoals kruisen.

Protestantse soberheid versus katholieke uitbundigheid

- Grote verschillen in vormtaal

Ruimingsbeleid

Regionale identiteit

- Groningen + Friesland
- Drenthe
- Limburg
- Gelderland + Overijssel
+ Zeeland
- Noord-Brabant
- Randstad

Voor Noord-Brabant, Limburg en de Randstad intern grote verschillen, waarbij de Randstad zich kenmerkt door geruimde kerkhoven, zowel in dorpen als steden.

De voormalige Noordelijke Nederlanden

Toename uiterlijk vertoon adel en gegoede burgerij.

- Begraven in de kerk bleef: adel en rijken op het voormalige koor. Praalgraven voor zeehelden en wetenschappers.

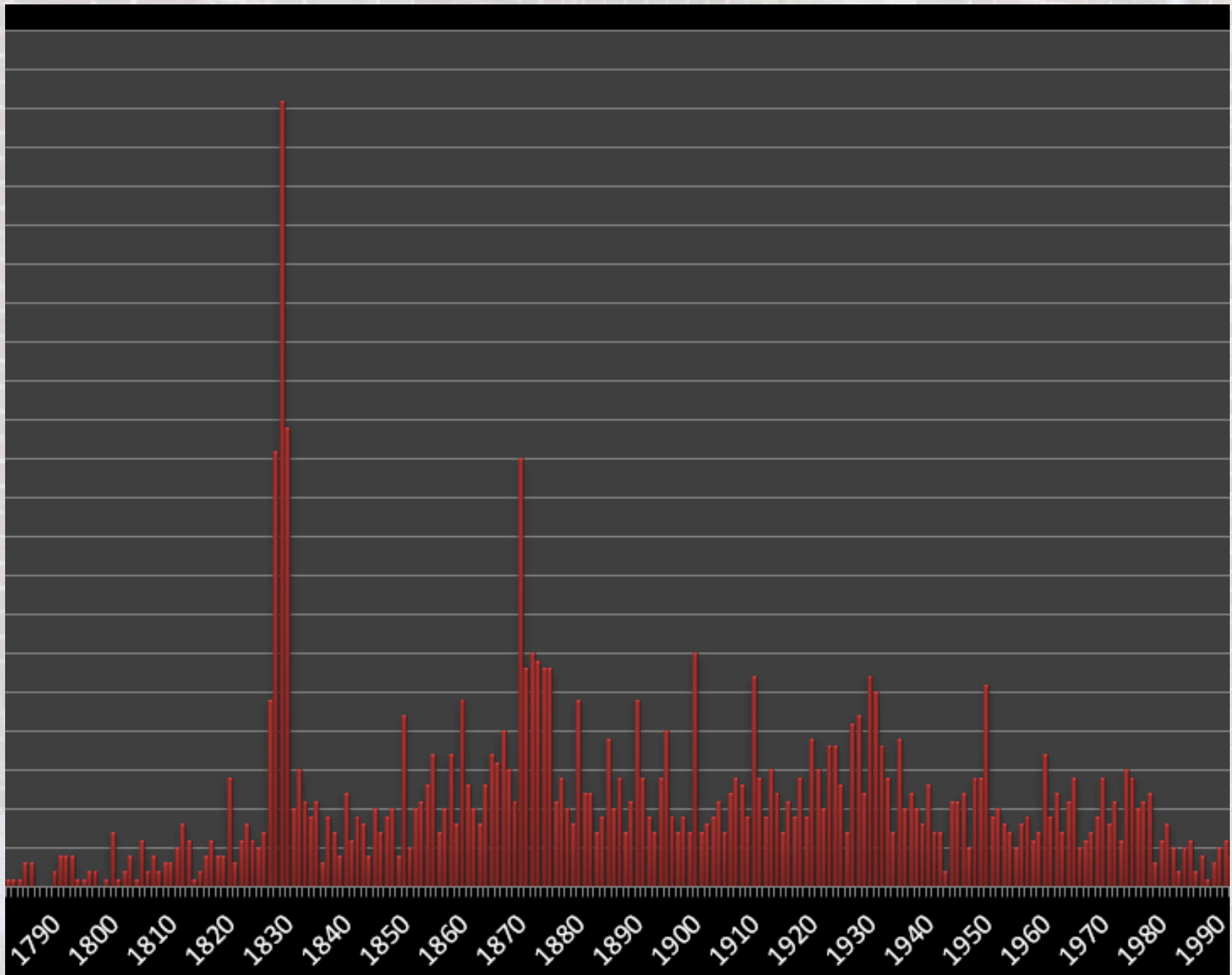
Achttiende eeuw protesten tegen begraven in kerken

- 1780 in gebruikname Ter Navolging, Scheveningen
- Strubbelingen tussen Patriotten en Orangisten

Komst van de Fransen in 1795

- Nieuwe wetgeving, toch weer niet en dan weer wel
- Keizerlijk decreet uit 1804 in werking in 1811, maar pas definitief na 1829.

Negentiende eeuw opkomst van de huidige grafcultuur

NH kerkhof Opwierde, Groningen

Oude NH-begraafplaats Oud-Hoogkerk, Groningen

Gemeentelijke begraafplaats Hoogkerk, Groningen

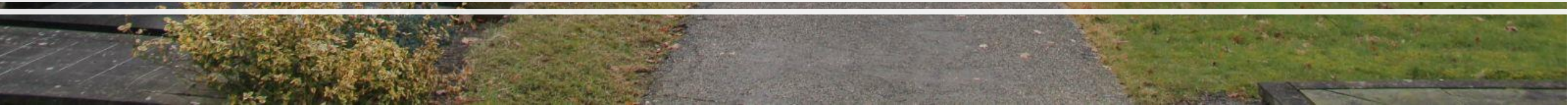

NH kerkhof Echten, Fryslân

Gemeentelijke begraafplaats Geesbrug, Drenthe

Ter Navolging, Scheveningen

Oud Eik en Duinen, Den Haag

Limburg

1784 – Oostenrijkse Nederlanden – Decreet verbod op het begraven van lijken in kerken.

1785 – Aanleg buitenbegraafplaatsen in Roermond en Weert

1794 – Inlijving bij Frankrijk - verdwijnen van religieuze symbolen

1795 – Bataafse Republiek

1815 – Nieuwgevormde provincie Limburg

1839 – Splitsing in een Nederlands en Belgisch deel. Onderdeel Duitse Bond

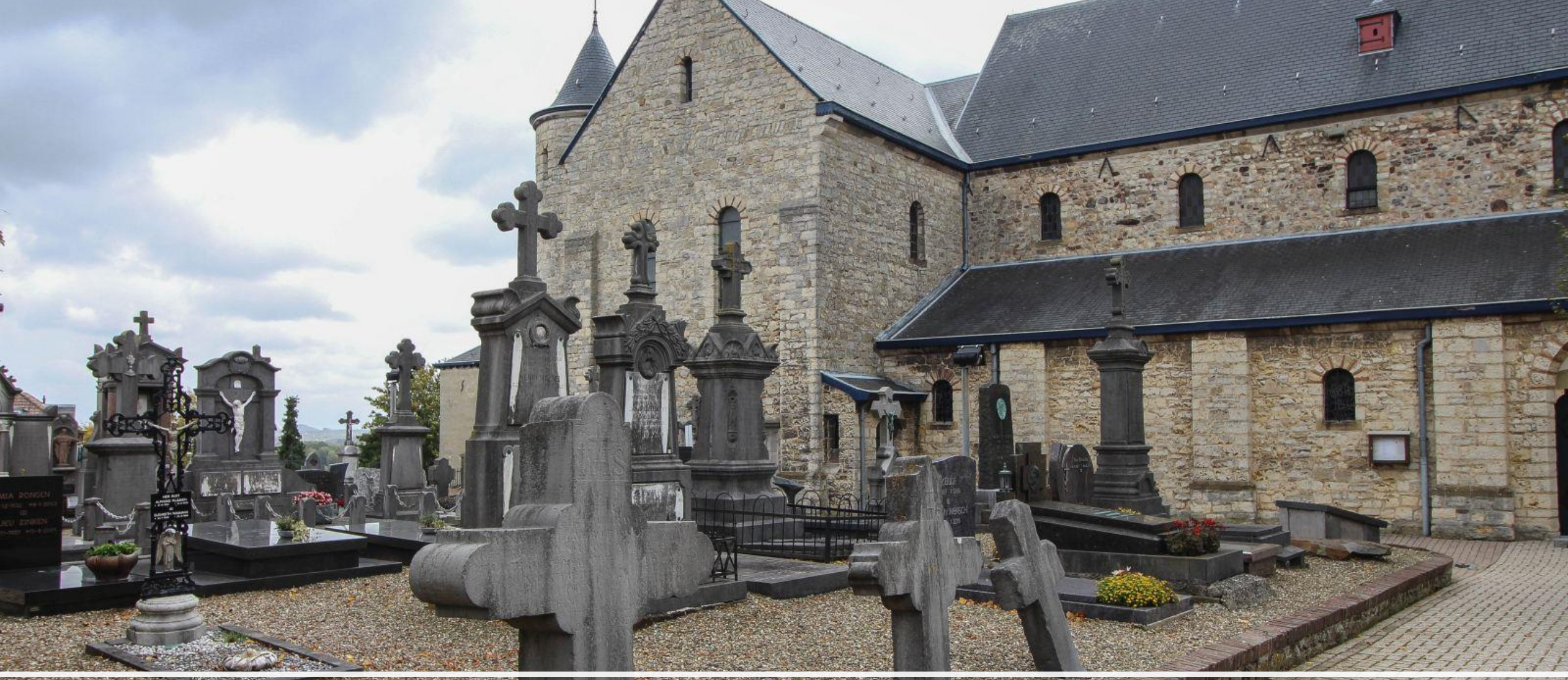
1853 – Herstel van de bisschoppelijke hiërarchie

1867 – Formeel provincie Koninkrijk der Nederlanden

St Remigiuskerkhof, Slenaken

St Remigiuskerkhof, Klimmen

RK begraafplaats, Egchel

Oorzaken voor het verdwijnen

- Verstedelijking en expansie dorpen
- Verbouwingen aan kerken
- Wetgeving
- Tweede Wereldoorlog
- Beheer

Gevaar: cultuurhistorische armoede

Funerair erfgoed biedt kansen

- Gedenk- of stilteveld of -park
- Cultuurhistorisch en educatief
- Hergebruik historische grafmonumenten
- Andere vormen van lijkbezorging

Voorbeelden

- In gebruik: Roermond
- Museale inrichting: Horst
- Gedenkpark: Bergeijk (NB)

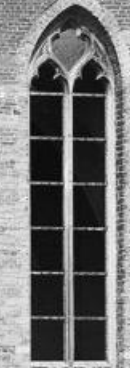
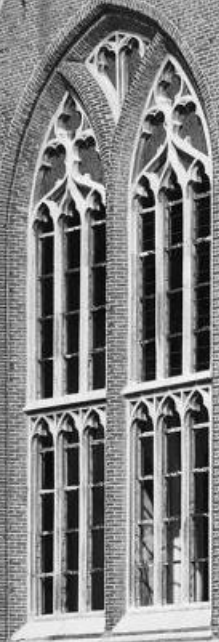
Oude Kerkhof, Horst

Het Hof, Bergeijk

Funerair erfgoed biedt kansen

- Gedenk- of stilteveld of -park
- Cultuurhistorisch en educatief
- Hergebruik historische grafmonumenten
- Andere vormen van lijkbezorging

Wat is daar voor nodig?

- Beleidskeuzes eigenaren
- Handen op elkaar!
- Inzet vrijwilligers

Dank voor uw aandacht

René ten Dam

